

Per Leander

”Stalinkulten är bara en myt, skapad i Väst”

Ur *Internationalen* 15 mars 2013

En åldrad stalinist vid demonstration i Moskva. Foto Per Leander

Hur ser Stalinbilden ut i dagens Ryssland, 60 år efter diktatorns död? Historikern och Rysslandskännaren Lennart Samuelson berättar om seriös forskning i Ryssland, och oseriösa journalister i Väst.

Det finns ingen ny Stalinkult i Ryssland och president Putin har aldrig hyllat Stalin, utan tvärtom verkat för att stalintidens brott ska studeras av ryska barn redan i grundskolan. Att Stalinkulten skulle ha återuppstått i Putins Ryssland är en myt som frodas i Väst och sprids av oseriösa journalister och antiryska politiker.

Det förklarar historikern och rysslandskännaren Lennart Samuelson, när han i samband med 60-årsdagen av Stalins död den 5 mars höll ett föredrag på ABF i Stockholm om Rysslands förhållande till Stalin idag.¹

Påståendet att Ryssland inte skulle ha gjort upp med sin historia och stalintidens brott är helt enkelt inte sant. Det började redan på sovjettiden med Chrusjtjovs avstalinisering 1956, som visserligen inte

¹ Samma dag – 5 mars, Stalins dödsdag – publicerade dagstidningen *GöteborgsPosten* en Samuelson-artikel som handlar om samma grundtema, se [Stalins skugga splittrar Ryssland](#)

gick hela vägen med att fördöma stalinismen, men som för sin tid ändå var en väldigt djärv och avslöjande anti-stalinistisk kampanj.

Under Brezjnev-eran hämmades dock den kritiska forskningen om Stalin och publiceringen av anti-stalinistisk litteratur avstannade. Men den seriösa stalinkritiken tog fart på nytt under Gorbatsjovs glasnost på 1980-talet, och då dessutom riktigt ordentligt. Det är en process som fortsätter än idag, menar Lennart Samuelson.

Putin har varit lite försiktig med att överhuvudtaget prata om Stalin, och svarar gärna lite skämtsamt när han får frågor i ämnet att: ”Om jag säger något negativt om Stalin får jag ena halvan av landet emot mig, och om jag säger något positivt får jag andra halvan emot mig.” Men Putin har aldrig gjort några öppet positiva uttalanden om Stalin, förklarar Lennart Samuelson, och för några år sedan drog Putin igång en kampanj för att förse alla skolbarn med en specialutgåva av Aleksander Solzjenitsyns *Gulag-arkipelagen*.

– Någon mer kritisk bok om stalintiden är svår att föreställa sig, säger Lennart Samuelson. Medvedev brukar gå ännu längre än Putin och fördömer ofta Stalin i olika sammanhang. Medvedev har till och med arbetat för att ta ifrån Stalin rollen som den store ledaren i segern mot nazisterna i andra världskriget, en roll som Stalin annars är mest förknippad med i vanliga ryssars ögon.

Däremot har det nygamla ryska Kommunistpartiet under Gennadij Ziuganovs ledning helt rehabiliterat Stalin, och hyllar gärna den forne sovjetiske diktatorn på ett sätt som inte ens var möjligt i Sovjet efter 1956.

Kommunistpartiet försöker också samla sina anhängare till demonstrationer för att hylla Stalin vid vissa speciella datum, som vid dödsdagen den 5 mars då Ziuganov tillsammans med ett par hundra, kanske tusen anhängare, la blommor vid Stalins grav.

– Men det är sånt som får stor uppmärksamhet i Väst med stora saftiga rubriker, säger Lennart Samuelson, och visar som exempel *Dagens Nyheter*s rysslandskorrespondent Ingmar Nevéus artikel med rubriken: ”Ryssland hyllar Stalin 60 år efter hans död”.

– Svenska journalister skriver för lättsamt om det här, beklagar Lennart Samuelson och skakar på huvudet åt DN:s artikel.

Ett aktuellt exempel som Lennart Samuelson tar upp är firandet av 70-årsdagen av ryska segern mot nazisterna i slaget vid Stalingrad tidigare i år. Ryska tidningar gjorde då opinionsundersökningar som visade att så och så många ryssar tyckte att staden Volgograd, som den heter idag, borde få tillbaka namnet Stalingrad, varpå flera lokalpolitiker hakade på och menade att det var en bra idé. Västerländska media fylldes då med rapporter där det framstod nästan som klart att staden skulle heta Stalingrad igen.

President Putin själv höll sig lugn och gjorde inga egna uttalanden i frågan så länge firandet av 70-årsjubileet pågick. Men när det var över förklarade Putin bestämt att staden Volgograd inte kommer att få tillbaka sitt gamla namn Stalingrad så länge han bestämmer. Något som tidningarna i Väst dock inte längre hade lust att skriva om.

– **Det som tyvärr** aldrig heller kommer fram i Väst är de många seriösa forskningsprojekt om Stalin och stalinismen som pågår i Ryssland på akademisk nivå, säger Lennart Samuelson. Det är projekt som staten finansierar och som resulterar i flera böcker om året som sprids gratis till alla ryska universitet och större skolbibliotek.

– Vetenskapssamhället berikas av den här forskningen för vart år som går.

Ett annat typiskt ryskt fenomen är publiceringen av hundratals tjocka källvolymmer innehållande nästan alla historiska dokument i olika frågor, till exempel om den stora terrorn på 1930-talet, så att folk själva ska kunna läsa originaldokumenten och bilda sin egen uppfattning.

Sen finns det så klart också en ständig flod av lättsammare ryska populärhistoriska böcker om Stalin, både kritiska och hyllande, berättar Lennart Samuelson. Det finns också rena historierevisionister som skriver böcker som antingen helt förnekar terrorn, eller så menar de att den var nödvändig och att Stalin hade rätt.

– Men den här typen av böcker får inget stort utrymme i debatten. Ryska yrkeshistoriker bemöter i princip aldrig vad som skrivs i dessa böcker eftersom de inte ser det som seriös forskning, säger Lennart Samuelson.

Själv tycker han att de kanske borde bemöta i alla fall vissa av de mest populära av de populärhistoriska stalinböckerna.

– **Men de flesta** ryssar som går in i en bokhandel ser direkt vilka böcker som tillhör denna kategori, så det är ingen som blir lurad att tro gott om Stalin, utan det är de som själva vill läsa hyllningsböcker om honom som gör det, påpekar Lennart Samuelson.

Han berättar att det är intressant att se hur ryssar betar sig i en bokhandel, och hur de gärna står och verkligen studerar en bok innan de köper den, till skillnad från svenskar.

– Ryssar börjar nästan alltid med att bläddra i böckernas notapparater och källförteckningar för att se om de verkar tillförlitliga, säger han.

Ryssar är mera kritiska och självständigt tänkande än de flesta svenskar, påpekar Lennart Samuelson. Kanske just eftersom de levt under en totalitär regim och lärt sig att inte tro på allt de läser.

Per Leander